

– KÖNYVISMERTETÉS –

ZLINSZKY JÁNOS:

A Pázmány Péter Katolikus Egyetem Jog- és Államtudományi Karának kezdetei

Budapest: Szent István Társulat, 2008. 504. ISBN 978 963 361 983 4

„Membris omnibus porro suis auxiliatur ut suam, uti personae humanae, plenitudinem consequantur. Ipsa vicissim membra, ut unitas provehatur, operam dant et secundum locum captumque suum singillatim conferunt ad consilia capienda, Communitatem ipsam tangentia, necnon ad Catholicam Instituti indolem servandam firmandamque.”

(Const. Ap., *Ex corde Ecclesiae*, 1990. VIII. 15, nr. I, 21)

A Pázmány Péter Katolikus Egyetem Jog- és Államtudományi Kara különleges intézmény: alapítását tekintve meglehetősen új, értékrendje és szemlélete ugyanakkor évezredekre visszamenő. Néhány év alatt szó szerint a semmiből feltört, és elfoglalta méltó helyét a magyar jogászképzés élvonalában. Tette mindezt szilárd küldetéstudat alapján, a hazai jogászelit tagjait felsorakoztató professzori karral, újíto és többletet is megkövetelő tanmenettel, valamint a pályán a helyüket megálló végzett hallgatókkal – ugyanakkor meglehetősen kiszámíthatatlan és képlékeny társadalmi közegben, számtalan akadály, kétkedés, ellenállás és elszegett ígéret között. Ezt a kanyargós, rögzös, de mégis szép utat tárja elénk a Kar alapító dékánja, mint leghitelesebb krónikás. A Kar történetének megírása, dokumentálása mellett személyes visszaemlékezések teszik teljessé a vaskos kötetet, amely jól szemlélteti, milyen szoros is az összefonódás a Kar eddig megtett útja és a Szerző saját életútja között.

A mű leginkább egy kortörténetet bemutató dokumentumgyűjteményként definiálható, meglehetősen sajátos szerkezettel: az öt részre tagolt, alapos, összefoglaló jellegű felvezetés – mely korábban külön is megjelent a Kar tízéves évfordulója alkalmából kiadott ünnepi kötetben¹ – után rögtön a kötet szinte egészét kitevő melléklet következik, amely éves bontásban, sorszámozva tartalmaz a Karhoz kapcsolódó, válogatott írásokat. Olvasás közben azonban fokról-fokra kiderül, hogy itt sokkal többről van szó pusztá dokumentumgyűjteménynél. Az alapítás dokumentumain keresztül megismerhetjük a tudós jogász professzor, volt alkotmánybíró Szerző karrierjét és küzdelmes életútját; a diktatúra után ébredező, a szabadság szárnyait próbálgaó társadalom sajátos, átmeneti állapotát; és ebben a viszontagságos közegben egy

¹ ZLINSZKY JÁNOS: A Pázmány Péter Katolikus Egyetem Jog- és Államtudományi Karának kezdetei. In BÁNDI GYULA–HORVÁTH ATTILA–KOLTAY ANDRÁS (szerk.): *Tízéves a Pázmány Péter Katolikus Egyetem Jog- és Államtudományi Kara*. Budapest: Szent István Társulat, 2005. 59–126.

intézmény formálódását, amely messze többre hivatott pusztá jogászképzésnél. A Szerző mindezek veretes foglalataként, eddig egyedülálló módon nyújtja át az olvasónak a karalapítás, az oktatás- és tudományszervezés „kézikönyvét”. Szükség van erre a műre, hogy időnként megállva legyen mire visszatekinteni, legyen mihez viszonyítva számvetést készíteni. Szükség van rá azért is, hogy az *universitas* azon tagjai, akik nem voltak ott a kezdeteknél, megismerhessék, azok pedig, akik jelen voltak, el ne feledjék, mivégre is hozták létre ezt a *Facultast*.

A rendszerváltozás után hazánkban megteremtődtek az alkotmányos és jogszabályi feltételei egy független, demokratikus jogállam kialakításának. Az addigi nómenklatúra és a kötelező ideológia megszűnt, új állami szervek konstituálódtak, alapvető jogok nyertek új jelentést. Voltak azonban, akik fölismerték: a jogszabályi környezet önmagában csak egy pusztá váz, melyet ki kell tölteni tartalommal a jogállamiság valódi megvalósulása érdekében, és hogy a rendszerváltozás végre a fejekben is megtörténjen. Talán nem túlzás azt állítani, hogy ez az elgondolás vezette Karunk alapítóit, mikor megszületett először egy katolikus Jogtudományi Intézet, majd egy teljes *Facultas* létrehozatalának terve, mely fontos szerepet tölthet be a jogállami átmenet alatti teljes elbizonytalanodás és elrelativizálódás idején. Nem pusztán jogászokat, de közéleti szakembereket, „társadalmi mérnököket” kívántak képezni szilárd erkölcsi-séggel, alkotmányos értéktartalommal, társadalmi szolidaritással, magyar hagyományok alapján de európai nyitottsággal, az előző rendszer kötöttségeitől mentes jogállami gondolkodásmóddal. Ennek megvalósítását tette lehetővé a Pázmány Péter Katolikus Egyetem, és annak alapító-fenntartójaként a Magyar Katolikus Püspöki Konferencia, mikor 1994-ben a Szerzőre, majd egy szervezőbizottságra² bízta a katolikus jogászképzés megszervezését.

Hogy maga az elképzelés mennyire hiánypótló, milyen régóta várt volt, azt jól szemlélteti, hogy az oktatói kar igen rövid idő alatt, már az első évfolyam indulása előtt, mind az öt évfolyamra teljes egészében összeállt. A hallgatóság is a vártnál lényegesen nagyobb számban jelentkezett – hisz az új Kar még egy esélyt adott nekik, hogy bebizonyíthassák, hajlandók tenni azért, hogy a jogászai pályára kerülhessenek. Az oktatás a lehető legjobb kezekben volt, hisz a tanárok a legnevesebb tudományos kutatók (egyetemi tanárok, akadémikusok), hivatásuk ranglétráját bejárt gyakorlati szakemberek közül kerültek ki, több évtizedes oktatói múlttal és példamutató érték-szemlélettel. Közülük sokan még ismerhették a régi Pázmány Péter Tudományegyetemet, ott európai- és világhírű tanároktól sajátíthatták el a pályához szükséges ismeretanyagot, és hivatásuk során is mindvégig szem előtt tartották a Magyar Királyi Curia évszázados verdiktjét: a jogásztól magasabb erkölcsi tartás, több tisztesség várható el, mint a társadalom egyéb tagjaitól. Tudták azt is, hogy nincs egyetem hallgatók (*studiosi*) nélkül, hanem az „velük és értük” van, akik a hivatott (*professi*) tanárokhoz szabadon csatlakozva alkotnak közösséget (*uni vertens*), művelődés céljából. *Universitas professorum, doctorum et studiosorum*. Ezért a hallgató nem tárgy, hanem *collega minor*, aki jogosult tanára figyelmére és törődésére, hogy tehetségét és

² E szervezőbizottság tagjai voltak: Dr. Bagdy Gábor, Dr. Erdő Péter, Dr. Jobbágyi Gábor, dr. Tersztyánszkyne dr. Vasadi Éva, Dr. Varga Csaba és Dr. Zlinszky János.

képességeit az *universitas* keretei között, és annak dicsőségére kibontakoztathassa. Cserébe azonban el is várják tőle, hogy ne elégedjen meg pusztán a vizsgaminimum teljesítésével, hanem tegyen meg minden tőle telhetőt az ismeretek lehető legteljesebb elsajátításáért és kamatoztatásáért.

A tudatosan megváltoztatott szemléletet tükrözi a Kar elnevezése is: Jog- és Államtudományi Kar került megalapításra, amely kifejezi, hogy a „jogállam” előrébb való az „államjognál”. A kari célokat fogalmazza meg iránytűként jelmondatunk is – melyet a Szerző a Szentmisék prefációjából³ vett –, „*Iustum, Aequum, Salutare*”. *Iustum*, a jog rendjéhez kapcsolódó alapérték. Annak a rendnek, rendszernek a megismerésére és kutatására sarkall, amely békés, belátható, biztos, az emberek által elfogadott és érdek nélkül is követett; de óv attól, hogy a *summum ius* átforduljon *summa iniuriaba*. *Aequum*, amely egyszerre jelent egyenlőt és méltányosat, a *ius* normáit tartalmi igazságossággal tölti fel, megadja mindenkinek az őt megilletőt (*suum cuique tribuere*), és nem követel többet senkitől, mint amit nyújtani tud. *Salutare*, vagyis üdvös, mégpedig a haza, a társadalom számára tartósan üdvös állapot lesz, ha mindezek a hétköznapi gyakorlatban is megvalósulnak; az állam üdvé pedig a legfőbb törvény – *salus rei publicae suprema lex*.

Nem kerülték el azonban az új Kart a nehézségek sem. A gondok már a Kar elhelyezésével elkezdődtek: az alapító szándéka szerint a székhely Esztergom lett volna, ez azonban, akárcsak az Alkotmánybíróság esetében, meghíúsult. Ideiglenes megoldásként az irgalmas rendi apácák Ménesi úti épületében kaptak helyet az előadók és az oktatói szobák; majd komoly jogi és anyagi nehézségek árán sikerült megszerezni a Szentkirályi utcai épületeket. Folyamatos építkezési-felújítási munkák mellett aztán itt folytatódhatott a tanítás – bár egyetemi működésre ezen épületek is kevésbé voltak alkalmasak, hiszen nyomdának épültek. Így a Szerző azon mondása, hogy „jogot templomban is lehet tanítani”, vagy esetleg sétálva, mint az ókori sztoikusok, közelebb állt a megvalósuláshoz, mint azt gondolnánk. Mivel a Kar épüléséhez anyagi forrásokat is rendkívül szűkmarkúan biztosítottak, elhelyezésben és berendezésben ma is az Egyetem legszerényebb Kara vagyunk.

Akadályokat gördített egyre-másra az állami vezetés is. Törvény alapján a MKPK ugyan alapíthatott Kart, ehhez nem kell a Minisztérium engedélye; de ha a Karon oktatni is kívánnak, ahhoz már külön engedély szükséges – vélték. A támogatáson, finanszírozáson is évekig igyekeztek lefaragni, az „alamizsnát” a Kar csak hosszas alkudozások után kaphatta meg. Ez a tendencia sajnos a legutóbbi időkig nem látszik változni. Folyamatos támadások érték a felvételi rendszert is, amely azonban a tapasztalatok szerint messze alkalmasabb volt a rátermettség mérésére, mint a magyar-történelem felvételi önmagában. Kritikák ösztüzébe került a hallgatók eredményességi rangsorolása is, hogy minden évben azok kaphassák a keservesen kiharcolt állami támogatást, akik arra a legalkalmasabbak. (Érdemes ezt összevetni a közelmúlt felsőoktatás-finanszírozási reformelképzeléseivel.) Ezek a példák is jól mutatják a mindenkori állami vezetés egységesítő, üzleti szemléletét, mely az egyetemek – különösen a karok, *horribile dictu* a professzorok – alkotmányon és a szubszidiaritás elvén

³ „*Vere dignum et iustum est, aequum et salutare, [...]*”

nyugvó autonómiáját feláldozza a gazdaságosabb, egyszerűbb és kényelmesebb megoldások oltárán. Így törekedve nyereség kimutatására olyan szférákban is, ahol a hosszú távú megtérülés érdekében az államnak a szolgáltatásnyújtás lenne a kötelezettsége. A Kar előremutató újításai ezért egymás után kénytelen-kelletlen hozzá lettek szabva az egységes felsőoktatás központi Prokrusztész-ágyához.

Nem volt hiány sajtótámadásokból, dilettáns kritikákból és a legkülönbözőbb körökből érkező kétkedő levelekből sem, melyekre nem volt rest a Szerző személyesen, türelmesen, aprólékos részletességgel válaszolni. A kötetben összegyűjtve ezek a tanulmányos válaszlevelek és interjúk is olvashatók.

Mégis, *per varios casus, per tot discrimina rerum* kibontakozott és elismertette magát a Jog- és Államtudományi Kar, érezve az indíttatást, hogy változást hozzon az elmúlt negyven év ideológiailag megkötött oktatásában, és a rendszerváltozás folyamatában terjessze, kiteljesítse az új Alkotmány értéktartalmát. A kezdeményezés találkozott a társadalmi igényekkel, hiszen indulástól többszörös a túljelentkezés. Annak érdekében, hogy a Karon végzettek még biztosabban megállják a helyüket, az intézmény számos többletkövetelményt támasztott a hallgatóság felé, de cserébe többet is kívánt nyújtani.

A többletkövetelmények között szerepelt eredetileg a diplomához megkövetelt legalább két nyelvvizsga, az erősebb közgazdasági képzés, a kánonjog – mint a közös európai jogi hagyomány egyik nagy összetevője – újbóli oktatása, a filozófiai, logikai, etikai, retorikai és kommunikációs képzés, az elméleti tárgyak hangsúlyosabb tanítása, a szóbeli vizsgák szinte kizárólagos dominanciája, és a szigorúbb államvizsgáztatási rendszer.

Mindezekért cserébe többletkínálatot is nyújtott a Kar: a *tutor*-rendszer bevezetésével a személyes törődés, „kiscsoportos” oktatás lehetőségét, kiemelkedően teljesítő hallgatók számára a szemináriumtartás esélyét, egy tárgyhoz akár több előadó meghívását, hogy minden témakört olyan előadó oktathasson, akinek az adott témakör a kutatási területe. Az alapítók meg kívánták teremteni a szakosodás lehetőségét még az egyetemi képzés alatt, és nagyobb figyelmet szenteltek az addig csak periférikusan tanított jogterületeknek, mint pl. a környezetjog, a versenyjog, a szociális jog, az orvosi jog vagy az ingatlanjog. Sikerült rövid idő alatt kiterjedt külföldi partnerkapcsolatokat is kiépíteni. Kezdetektől kiemelt cél volt a Hallgatói Önkormányzat komolyan vétele és támogatása, létjogosultságának és autonómiájának elismerése, érdemi döntési jogkörök ráruházása. A hallgatók bevonásával és aktivizálásával minél sokszínűbb kari közélet megteremtése és fenntartása – akár rendezvények, előadások, oktató-hallgató fórumok szervezésével, akár kari újságokkal, akár szórakozási lehetőségekkel – egyébként is az alapítók szívügye volt. E téren mindezidáig fájó hiányérzetet okoz egy saját szakkollégium létrehozásának elmaradása. Talán ennél is nagyobb betöltetlen űr az intézeti keretektől fokozatosan kiépíteni kívánt Közgazdaságtudományi Kar alapításának meghiúsulása. A kötetben a közgazdászképzés tervezett beindításának részletes javaslata is olvasható. Nem nehéz belátni, hogy a Jog- és Államtudományi Kar párhaként milyen jelentősége lehetett volna a megelőző korszak salangjaitól mentes közgazdász-oktatásnak a rendszerváltozás utáni Magyarországon. A történelmi változások legalább olyan mélyrehatóan érintették a gazdaság szféráját, mint a politika és a jog szféráját. Ahogy ez utóbbi is igényli az értékekkel feltölteke-

zést és az új szakembereket, úgy az előbbi is megkívánja a szemléletváltást és a modern, nemzeti érdekeket szem előtt tartó, de globális megalapozottságú tudást.

Sikerrel jártak az alapítók ugyanakkor a doktori képzés megteremtésekor. A Doktori Iskolát, kimagasló tudományos színvonalon, annak a tudatos utánpótlás-nevelésnek a csúcspontjaként képzelték el, melyre a Kar már az alapképzés alatt is törekedett.

Az idők során sajnos sok eredeti elképzelés megakadt a központi felsőoktatási politika ellentétes irányú törekvésein, mások félbe maradtak belső ellentétek miatt, vagy kellő támogatás és kitartás hiányában, megint mások egyszerűen elfelejtődtek. Mindezek ellenére a Pázmány Péter Katolikus Egyetem Jog- és Államtudományi Kara kivívta az elismerést, és példát mutatott abban, hogy a felsőoktatásban is lehet törekedni nemcsak oktatásra, de nevelésre is. Évről évre tanítja hallgatóit jogállamiságra, és az értékek helyes sorrendjére, amelyben az erkölcsi értékek az elsők, ez után következnek a szellemi értékek, s csak ezt követően az anyagiak – és nem fordítva. Tanítja őket arra, hogy a magánjogban, magánfelek között a polgár mindarra köteles, amit ígért, és hogy a summázott szabály: *honeste vivere, alterum non laedere, suum cuique tribuere*. A közjogban, köztiszttség révén pedig a polgár mindarra köteles, amire csak képes, és hogy a legfőbb közjogi tétel: *salus rei publicae suprema lex*.

A Kar oktatóinak egy része nyugalmi éveit áldozza arra, hogy a jövő jogász nemzedékét, köztük a maga utánpótlását is kinevelje. Hallgassuk őket, amíg csak lehet. Hogy a most felnövő jogász generáció jogállami körülmények közé kerülhet, az az előttük haladók munkájának köszönhető, akik vállvetve vívták végig a rendszerváltás alkotmányos forradalmát. Csak remélhetjük, hogy az Egyetem kapuin kikerülő új jogász nemzedék megértette: nekik kell tovább vívniuk ezt a harcot, erre készítették föl őket.

2002-ben egy interjúban a Szerző arról beszélt, hogy bár a kezdeti álmokból nem minden valósult meg, azért a körülmények ellenére az Egyetem még azt csinálja, amit annak idején elképzelték, és büszke az itt végzett hallgatókra, akik valóban minőséget képviselnek. Szívből kívánom, hogy ez még nagyon sokáig elmondható legyen Karunkról. A most megjelent kötet pedig éppen arra szolgál, hogy eredeti tisztaságában bemutassa és megértesse, mit képzelték el az alapítók, és miért hozták létre ezt az intézményt. Ezeket a gondolatokat pedig nem szabad sohasem szem elől tévesztelnünk – mert ha az eredetet elvetjük, azzal viszonylagossá válnak a következmények, az eredmények is.

NAGY GUSZTÁV